

Μνήμων

Τομ. 7, 1979

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Δ. ΛΟΥΛΕΣ: 'Ο βρετανικός τύπος για τη ναυμαχία του Ναβαρίνου •
B. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ: Καταγραφή των εμπορικών πλοίων του 'Ηρακλείου
τὸ 1751 • PENA ΣΤΑΥΡΙΔΗ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ: 'Ανέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ
Γ. Σκληροῦ στὸν Γ. Ν. Πολίτη • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ: Χρησιμολογι-
κὸ εἰκονογραφημένο μονόφυλλο τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα • Α. ΠΟ-
ΛΙΤΗΣ: Προσπάθειες καὶ σχέδια τοῦ Φοριέλ γιὰ μιὰ δεύτερη ἐκδοσὴ τῆς
συλλογῆς τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν • Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟ-
ΠΟΥΛΟΣ: Χειρόγραφα Φουρνᾶ Εὔρυτανίας • Ι. Κ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ: 'Η
διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῶν Bouigny - Mabili (τέλη 1Η' - ἀρχὲς 1Θ'
αἰῶνα) • Γ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ: Ληστὲς καὶ λησταντάρτες στὴν Κεν-
τρικὴ 'Ελλάδα τὸ 1835-1836 • Κ. ΛΑΠΠΑΣ: Γύρω ἀπὸ τὸν 'Αλέ-
ξανδρο 'Ησαΐα καὶ τὶς λιθογραφίες του • Τ. Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ: Σχό-
λιο στὴ «δεύτερη» ἐκδοσὴ τῆς 'Εγκυκλοπαίδειας τοῦ Πατούσα (1710)
• ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ: 'Ο Ρήγας Φεραίος. Νέα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα
τῆς Τεργέστης • ΠΡ. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ: Στρατιωτικὴ συμφωνία Βρε-
τανίας- 'Ελλάδας (9 Μαρτίου 1942) • Η. FLEISCHER: 'Αντίποινα
τῶν γερμανικῶν δυνάμεων Κατοχῆς στὴν 'Ελλάδα 1941-1944 •
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1976

ΑΘΗΝΑ 1978-1979

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Mnimon Mnimon

<http://dx.doi.org/10.12681/mnimon.216>

Copyright © 1979

To cite this article:

Mnimon, M. (1979). ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. *Μνήμων*, 7, 311-320.
doi:<http://dx.doi.org/10.12681/mnimon.216>

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Α' Όμιλίες - συζητήσεις

Οι παρακάτω όμιλίες-συζητήσεις έγιναν δημόσια στα γραφεία της ΕΜΝΕ, Ίσαύρων 29, κατά την περίοδο 1978-1979. Οι όμιλητές παρουσίασαν ειδικά θέματα γύρω από τις πρόσφατες μελέτες τους και ανέπτυξαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της έρευνάς τους, με σκοπό να εξεταστούν αυτά στη συζήτηση που ακολουθεί κάθε όμιλία. Σε άλλες περιπτώσεις οι όμιλητές έθεσαν προβλήματα θεωρητικά και μεθοδολογικά και συζήτησαν ερωτήματα των παρευρισκομένων. Τα κείμενα που συνοδεύουν τους τίτλους των ομιλιών είναι αποσπάσματα από τα κείμενα που παρέδωσαν οι όμιλητές στην αρμόδια Έπιτροπή της ΕΜΝΕ, ή όποια τα πολυγράφησε και τα μοίρασε πριν από την όμιλία.

1. 11-1-78: Νικηφόρος Διαμαντούρος, Το πολιτικό σύστημα του Κωλέττη.

Η παρουσίαση αυτή είναι βασισμένη σε μια μελέτη που γράφτηκε για τον ΙΓ' τόμο της Ιστορίας του Έλληνικού Έθνους και που αποτελεί μία προσπάθεια εξέτασης της κοινοβουλευτικής τριετίας του Κωλέττη μέσα στα ευρύτερα πλαίσια των σχέσεων κοινωνίας-πολιτείας στην Όθωνική Ελλάδα.

Βασικοί στόχοι τόσο της μελέτης όσο και της παρουσίασης είναι δύο: πρώτον, η εξέταση του αν η παραδοσιακή εικόνα του Κωλέττη που μάς έχει κληροδοτήσει η ελληνική ιστοριογραφία, ή τόσο έντονα ταυτισμένη με τον μεγαλοϊδεατισμό και την έν γένει ύποταξη της έσωτερικής ανασυγκρότησης στα έθνικά αλυτρωτικά συμφέροντα, είναι ακριβής ή όχι. Και δεύτερο, η ανάλυση του πολιτικού συστήματος που ό Κωλέττης δημιούργησε, πολιτικό σύστημα που αντανάκλα τόσο την θεωρία του κυβερνάν που ό Κωλέττης δανείσθηκε από τον Γκιζώ και την Γαλλία του Λουδοβίκου-Φιλίππου, όσο και τους δομικούς περιορισμούς που του επέβαλε η ελληνική κοινωνία.

Η λειτουργικότητα του συστήματος, ή βασισμένη στην ένσωμάτωση κοινωνικών ομάδων και οι δομικές του αδυναμίες που επήγαζαν από την περιστασιακή φύση των λύσεων που τό ίδιο τό σύστημα παρήγε, θα αποτελέσουν τό δεύτερο και αναλυτικό μέρος της παρουσίασης.

2. 25-1-78: Γιώργος Δερτιλής, Η Βιομηχανία στην Ελλάδα τό 19ο αιώνα.

3. 8-2-78 : Λήδα Μόσχου , Ό «Σύλλογος Πτυχιούχων Ιστορικών και Αρχαιολόγων» και τά προβλήματα των ιστορικών.

4. 22-2-78: Θ. Μαρκόπουλος, Η εξέλιξη του χρονογραφικού είδους στο Βυζάντιο.

5. 8-3-78: Νότα Αποστόλου, Προβλήματα αποδελτίωσης του περιοδικού «Πανδώρα».

Η αποδελτίωση του περιοδικού «Πανδώρα» γίνεται στα πλαίσια των έρευναικών προγραμμάτων του ΚΝΕ/ΕΙΕ, και έχει σκοπό να χρησιμεύσει σαν βοήθημα στους

έρευνητές που καταφεύγουν σ' αυτό το περιοδικό. Ἡ ιδιομορφία τῆς «Πανδώρας», καθώς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων περιοδικῶν τοῦ 19ου αἰώνα, δημιουργεῖ ἐρωτηματικά σχετικά μὲ τὴν ἐπάρκεια τοῦ εὑρετηρίου «φόρμα» (Ἀνθρωπώμια - Τοπώμια - Εὑρετήριο Περιεχομένων) καθώς καὶ μὲ τὴ μορφή που θὰ πρέπει νὰ πάρει αὐτὴ ἡ ἤδη χρησιμοποιούμενη φόρμα.

6. 22-3-78: Φίλιππος Ἡλίου, Ἱστορία τῶν νοοτροπιῶν καὶ ἱστορία τοῦ βιβλίου. Μεθοδολογικὰ προβλήματα.
7. 29-3-78: Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Ἡ μεγάλη γαιοκτησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας.
8. 5-4-78: Ι. Γιαννόπουλος, Ἡ Κρητικὴ κοινωνία στὸ δεύτερο μιστὸ τοῦ 16ου αἰώνα: εὐγενεῖς, κάτοικοι πόλεων, κάτοικοι ὑπαίθρου.
9. 19-4-78: Δ. Δημηρούλης, Ἡ διαμάχη Ροῖδη - Βλάχου καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ ρομαντισμοῦ ἀπὸ τὸν Ροῖδη.
10. 10-5-78: Κώστας Λάμπας, Ὁ Παναγιώτης Σοφιανόπουλος (1785-1856).
Σκοπὸς τῆς παρούσας ἀνακοίνωσης εἶναι ἡ παρουσίαση τῆς προσωπικότητας καὶ τῆς δράσης τοῦ Παναγιώτη Σοφιανόπουλου καί, εἰδικότερα, τῆς θέσης του στὴν πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ 19ου αἰώνα. Ἐξετάζονται: ἡ διαμόρφωσή του στὸν ἀρχόμενο 19ο αἰ., ἡ συμμετοχή του στὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21, ἡ μετέπειτα δημοσιογραφικὴ σταδιοδρομία του (1836-1854) καὶ κυρίως ἡ ἰδεολογικὴ του συγκρότηση, χαρακτηριστικὸ τῆς ὁποίας εἶναι ἕνας ἰδιότυπος κοινωνικὸς οὐτοπισμὸς, ποὺ συνδέεται μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ οὐτοπικὰ ρεύματα τοῦ 19ου αἰ.
11. 24-5-78: Κρίτων Χρυσοχοΐδης, Προβλήματα γύρω ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (Πανάγιος Τάφος) 16ος - 18ος αἰ.
Ἡ κατάληψη τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1517 καὶ ἡ ταυτόχρονη ἀναγνώριση τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀποτελοῦν τοὺς βασικοὺς συντελεστὲς ἀναβιώσεως τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος. Οἱ ἀνάγκες ἐπιβιώσεώς της καὶ ἐπικρατήσεως στὸν ἀνταγωνισμὸ μὲ τοὺς Δυτικοὺς γιὰ τὴν κυριότητα τῶν προσκυνημάτων συντελοῦν στὴν ἀναζήτηση οἰκονομικῶν ἐρεισμάτων στὶς ὀρθόδοξες κυρίως χώρες.
Οἱ διεργασίες τῆς οἰκονομικῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Πατριαρχείου, ἐφόσον τὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν εἶναι ἀποσπασματικά, διαφωτίζονται μὲ τὴν ἐπισήμανση τοῦ συστήματος τῶν μετοχιῶν ποὺ ἰδρύουν καὶ τὴ μελέτη τοῦ τρόπου ποὺ αὐτὰ λειτουργοῦν καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ παρέχουν τὰ σωζόμενα ἀγιοταφίτικα κατάστιχα ζητειῶν. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν μελέτη σχετικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου μπορεῖ νὰ δώσει μιὰ πληρέστερη εἰκόνα τῶν οἰκονομικῶν λειτουργιῶν ἐνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ.
12. 20-9-78: Νίκος Γ. Σβορώνος, Μεθοδολογικὰ τῆς Ἱστορίας. Πβ. περ. «Διαβάζω» τχ. 18, Μάρτιος 1979 σ. 40-55.
13. 11-10-78: Ἀντώνης Λιάκος, Οἱ ἐλληνοϊταλικὲς σχέσεις στὰ 1859-1862 (Ὁ Γαριβάλδι καὶ οἱ Ἕλληνες).
Ἐξετάστηκαν οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὶς δύο χώρες στὴν περίοδο τῆς δημιουργίας τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου καὶ τῆς ἀνατροπῆς τῆς πρώτης δυναστείας στὴν

Ἑλλάδα. Τονίστηκε κυρίως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ σχέσεις αὐτὲς συναρτῶνταν μὲ τὴν πολιτικὴ πάλη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς κάθε μιᾶς χώρας, τὸν τρόπο ποὺ συνδυάζονταν κάθε φορὰ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα μὲ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδιώξεις.

14. 18-10-78: Σπ. Ι. Ἀσδραχάς, Γιὰ τὴν Ἀγροτικὴ Ἱστορία.

15. 1-11-78: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Ἡ χρῆση τῶν Χρησμῶν.

Τὰ χρησμολογικὰ κείμενα ἔμειναν σχεδὸν ἀμετάβλητα στὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τους καὶ οἱ ἐκδότες, οἱ ἀντιγραφεῖς ἢ οἱ ἐρμηνευτὲς τους δὲ βρέθηκαν ἀναγκασμένοι νὰ τὰ προσαρμόζουν ἀνάλογα μὲ τὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις ἢ τὶς ἰδεολογικὲς τροπές: τὸ μαγικὸ, τὸ ἀνερμήνευτα ἢ πολυερμήνευτα προφητικὸ, τὸ δυσνόητο συντηροῦν τὴ μυστικοπάθεια καὶ γίνονται μοχλὸς γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴ λειτουργία μιᾶς ἰδεολογίας στὸ συλλογικὸ σῶμα. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἔρχεται νὰ δράσει καὶ ἡ εἰκονογράφηση τῶν χρησμολογικῶν κειμένων, περισσότερο ἢ λιγότερο φειδωλὴ σὲ πραγματικὰ στοιχεῖα, πλούσια ἢ μὲ μεγάλη ἀφαίρεση, ἀπλοϊκὸ σκίτσο ἢ ὑψηλὴ τέχνη. Ἐξειδικεύοντας τὴν ἀναφορὰ στοὺς τουρκοκρατούμενους ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ποὺ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν κυρίαρχη ἰδεολογία τῆς Ἐκκλησίας, μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι δὲν ἦταν δύσκολο νὰ πειστοῦν σὲ μιὰ ἐρμηνεία τῶν χρησμῶν ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηριστεῖ ἀντισταθμιστικὴ στὴν πραγματικότητα τῆς ἐμπειρίας τους καὶ παραπληρωματικὴ στὸ συναισθηματικὸ τους κόσμος: ἡ ἐπαγγελλόμενη σταυροφορία ἔρχεται νὰ δράσει ἐξισορροπητικὰ καθὼς προμηνύει τὴν κατάλυψη τοῦ κράτους τῶν Ἀγαρηνῶν, ποὺ ἔγιναν ἄλλοτε «θεῖα βουλήσει» φορέας τῆς «δικαίας τιμωρίας» τοῦ «χριστιανικοῦ πληρώματος» «διὰ τὰς ἁμαρτίας του».

16. 15-11-78: Συλλογικὴ παρουσίαση, Τὸ Δημοτικὸ Ἀρχεῖο Ἑρμούπολης.

Παρουσιάστηκε τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ἐκπαίδευση, τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὰ δημογραφικὰ προβλήματα ὑλικὸ ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴ β' φάση τῆς ταξινόμησης τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου τῆς Ἑρμούπολης. Τὴν ταξινόμηση, ποὺ γίνεται κάθε καλοκαίρι μὲ τὴ συμμετοχὴ 15-20 ἀτόμων —κυρίως φοιτητῶν, ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἑταιρεία μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Κατὰ τὴ συζήτηση τονίστηκε ὅτι τὸ ὑλικὸ τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου δὲν καταγράφει μόνον τὶς διοικητικὲς δραστηριότητες μιᾶς δημοτικῆς ἀρχῆς ἀλλὰ, συγχρόνως, συμβάλλει οὐσιαστικὰ στὴν κατανόηση πολλῶν προβλημάτων ποὺ ἀφοροῦν στὴ γέννηση, ἀνάπτυξη καὶ παρακμὴ μιᾶς ἑλληνικῆς πόλης. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὸ κοινωνικὸς ρόλος τοῦ δήμου τῆς Ἑρμούπολης ἦταν, ἰδιαίτερα τὸ 19ο αἶωμα, οὐσιαστικὸς καὶ κάλυπτε ἢ συμμετεῖχε σὲ πολλὰς δραστηριότητες τῆς πόλης. Ἡ πυκνότητα ἐξάλλου τοῦ ἀρχεῖου ὑλικοῦ ἐπιτρέπει τὴν παρακολούθηση ὁρισμένων φαινομένων (π.χ. τῶν δημογραφικῶν) σὲ μεγαλύτερη διάρκεια· δίνει ἐπίσης σαφὴ εἰκόνα τῶν καθημερινῶν προβλημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα σπάνια ἀσχολήθηκε ἡ ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία.

17. 22-11-78: Ὁλγα Cicanci, Οἱ ἑλληνικὲς κομπανίες τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ ἐμπόριο στὴν περίοδο 1636-1746.

Οἱ δύο ἐμπορικὲς κομπανίες τοῦ Σιμπίου καὶ τοῦ Μπρασόβ, ποὺ ἱδρύθηκαν τὸν 17ο αἰ., τὸ 1636 καὶ τὸ 1678 ἀντίστοιχα, ὀνομάστηκαν ἑλληνικὲς ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους ποὺ τὶς συγκρότησαν ἦταν Ἕλληνες καὶ ἡ γλῶσσα ἐπικοινωνίας ποὺ χρησιμοποιοῦσαν τὰ μέλη τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν ἦταν ἡ ἑλληνικὴ. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ διάφορες ἑλληνικὲς περιοχές, κα-

θώς κι από τ' άλλα βαλκανικά κέντρα, βρίσκουμε και Βούλγαρους, Σέρβους και Ρουμάνους (και από τις τρεις ρουμανικές χώρες)· κι αυτό γιατί ή συμμετοχή στις κομπανίες δέν σχετίζονταν με την έθνική καταγωγή των μελών τους.

Χάρη στην έντονη έμπορική τους δραστηριότητα, πού φαίνεται κι από τὸ πλούσιο και σὲ μεγάλο μέρος ανέκδοτο ἀκόμη ἀρχειακὸ ὕλικο, οἱ δύο κομπανίες ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο στὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἐμπορευόμενοι διάφορα εἶδη τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, οἱ ἔμποροι τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν βοήθησαν τὴν ἀνάπτυξη τῆς τοπικῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν αὐξηση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν περιοχῶν τῆς Ν.Α. Εὐρώπης.

Οἱ δύο ἑλληνικὲς κομπανίες τῆς Τρανσυλβανίας ἀποτέλεσαν μορφὲς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐμπόρων τοῦ νοτιοανατολικοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, πού συνέβαλαν στὴ δημιουργία τῆς βαλκανικῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης.

18. 29-11-78: Μ. Κουρουπού, Ἰ. Πετροπούλου, Ε. Μπαλτᾶ, Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (Μέλπως Μερλιέ).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ τρόπου δημιουργίας καὶ λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος, καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ θησαυρισμένου ὕλικου, τὸν κύριο κορμὸ τῶν ὁμιλιῶν ἀποτέλεσε ἡ ἐπισήμανση τῶν προβλημάτων πού προκύπτουν γιὰ τὴν ἔρευνα. Παρόλο πού σήμερα, με μιὰ κριτικὴ ἀπόσταση ἀπέναντι στὸ συντελεσμένο πιά ἔργο, μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐγκυρότητα τέτοιου εἶδους πληροφοριῶν, παράλληλα ξανοίγονται οἱ δίοδοι γιὰ νέες συνθετικὲς προσεγγίσεις —δυνατότητες συσχετισμῶν με ἄλλες, γραπτὲς αὐτὴ τὴ φορά, πηγές.

19. 13-12-78: Ἔρη Σταυροπούλου, Παναγιώτης Πανᾶς.

Ὁ Παναγιώτης Πανᾶς (1832-1896) εἶναι μία ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς πολυεδρικὲς προσωπικότητες τοῦ 19ου αἰ. Στὸ λογοτεχνικὸ τοῦ ἔργο (πρωτότυπο καὶ μεταφραστικὸ) δέν μπόρεσε νὰ προχωρήσῃ πέρα ἀπὸ τὶς ιδέες τῆς ἐπτανησιακῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ρομαντισμοῦ. Ὡς δημοσιογράφος ὅμως παρουσιάζεται εὐαίσθητος δέκτης τῶν ιδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του. Με μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐφημερίδες στὴν Κεφαλονιά, τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴ Ρουμανία πρόβαλε τὸ αἶτημα τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ριζοσπαστῶν, προσπάθησε νὰ διαδώσῃ τὶς δημοκρατικὲς τοῦ ιδέες, νὰ συμβάλῃ στὴ διαμόρφωση πολιτικῆς συνείδησης στὸ λαὸ καὶ στὴ δημιουργία κόμματος ἀρχῶν, ἐνῶ ἀναμείχτηκε καὶ στὴν ὀργάνωση τῆς «Ἐταιρείας τῆς Ἀνατολικῆς Ὀμοσπονδίας», πού ἀποσκοποῦσε κυρίως στὴ συνένωση ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς σὲ μιὰ δημοκρατικὴ ὁμοσπονδία.

20. 20-12-78: Γιώργος Σμπιλίρης, Τὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα στὴ Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Κρήτη (1840-1841).

Ἀπὸ τὸ 1839 ὥς τὸ 1841 ἡ Ἑγγὺς Ἀνατολὴ συνταράχτηκε ἀπὸ μιὰ νέα κρίση, πού εἶχε τὴν αἰτία τῆς στὴν αὐξανόμενη σὲ βάρος τῆς Τουρκίας δύναμη τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ πολέμου (ἀρχ. Ἀπρίλ. 1839) προκάλεσε τὴν ἐνέργο ἀνάμειξη σ' αὐτὸν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, στὴ δὲ Βαλκανικὴ ἐπαναστατικὸ ἀναβρασμὸ. Ἡ νέα αὐτὴ φάση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος τελείωσε με τὴ συρρίκνωση τῆς δυνάμεως τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, τὴν ἀποτυχία τῶν ἐξεγέρσεων στὴ Βαλκανικὴ καὶ με τὴν παραδοχὴ τοῦ δόγματος τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ (Ἰούλιος 1841).

Στά πλαίσια αυτά, χρονικά και αιτιακά, διαδραματίζονται και τα κινήματα που απέβλεπαν στην απελευθέρωση των υπόδουλων Ἑλλήνων τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας και Κρήτης. Καθοριστικό ρόλο στην τύχη τους έπαιξε ή ευρωπαϊκή πολιτική στην Ἑγγύς Ἀνατολή.

21. 24-1-79: Νατάσα Παπαδία, Ἀγροτικές ἐξεγέρσεις στὴ Βενετοκρατούμενη Κρήτη (1509-1530).

Ἀνάλογα μὲ τοὺς φορεῖς τοὺς καὶ τὰ αἰτήματα ποὺ προβάλλουν, οἱ κινήσεις μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ τρεῖς χρονικὲς φάσεις: Α) 1509-1515. Ταραχὲς στὴν ὄρεινὴ περιοχὴ τῶν Σφακιῶν, ποὺ ξεκινοῦν, ἀπὸ τὴ μιά, σὰν «ἐνδοοικογενειακὲς» συγκρούσεις ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους, ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν κινήσεις διαμαρτυρίας τοὺς ἐνάντια στοὺς τοπικοὺς ἀξιωματοῦχους. Β) 1522-1526. Σύγκρουση τῶν Κρητικῶν δουλοπαροίκων (villani) τοῦ διαμερίσματος τῶν Χανιῶν, ἀρχικὰ μὲ τοὺς φεουδάρχες τῆς περιοχῆς, στὴ συνέχεια μὲ τὶς βενετικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις, ποὺ σπεύδουν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Γ) 1527-1528. Ἡ τελικὴ φάση τῶν γεγονότων, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ θεωρούμενου σὰν ἀρχηγοῦ, Γεωργίου Καντανολέου-Λυσσογιώργη, ὅπου συμμετέχουν στοιχεῖα κι ἀπὸ τὶς δυὸ προηγούμενες.

Οἱ στόχοι τῶν ἐπαναστατῶν κι ἡ κοινωνικὴ τοὺς θέση —Κρητικοὶ δουλοπάροικοι καὶ Σφακιανοὶ ἀγρότες, ἐλεύθεροι, κατὰ τὸ προσωπικὸ καθεστῶς, ποὺ δὲν ἔχουν ὅμως εἰσχωρήσει στὴν προνομιούχο τάξη τῶν Ἑλλήνων Nobili Cretesi— διαφοροποιεῖ τὶς κινήσεις τοῦ 16ου αἰῶνα ἀπὸ τὶς προηγούμενες κρητικὲς ἐπαναστάσεις, στίς ὁποῖες πρωτοστατοῦν τὰ μέλη τῶν παλιῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, μὲ κύριο στόχο τὴν ἀνάκτηση τῶν προνομίων τοὺς.

Ἡ καταστολὴ τῶν κινήσεων στὰ 1528 δὲν ἔχει ὀριστικὸ χαρακτήρα. Παρὰ τὰ πολλὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια, οἱ Βενετοὶ δὲν κατορθώνουν νὰ ἀναπροσαρμόσουν τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα τοῦ τόπου, ποὺ στὸ 16ο αἰῶνα δὲ λειτουργεῖ πιά ἱκανοποιητικά.

22. 7-2-79: Παναγιώτης Πετράκης, Ποσοτικὲς μετρήσεις στὴν Οἰκονομικὴ Ἱστορία.

Οἱ ποσοτικὲς μέθοδοι ἀνάλυσης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων εἶναι βασικὸ μέσο ὑποβοήθησης γιὰ τὴν κατανόηση τῆς συμπεριφορᾶς ὀρισμένων σχέσεων ποὺ φαίνονται νὰ παρουσιάζονται στὸν πραγματικὸ κόσμο. Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴ τοὺς φύση, πρόκειται γιὰ μεθόδους ὑπολογισμοῦ καταλλήλων μέτρων ἢ ταξινόμησης στοιχείων. Τὰ εἰδικὰ αὐτὰ μέτρα (συντελεστὴς συσχέτισεως, συντελεστὴς παλινδρομήσεως κτλ.), ἢ οἱ εἰδικὲς μέθοδοι ταξινόμησης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων ἔχουν τὴν ιδιότητα νὰ συμπυκνώνουν ἢ νὰ ἀπομονώνουν ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν σχέσεων ποὺ μελετοῦμε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μεγεθύνονται οἱ ἐρευνητικὲς μας ἱκανότητες.

23. 21-2-79: Γ. Ροδολάκης, Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Δικαίου καὶ τὸ Δίκαιο στὴν Τουρκοκρατία.

Ἡ ἀνακοίνωση αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ γενικὴ εἰσαγωγὴ στὸ δίκαιο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ στὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ ἐρευνά του, καθὼς καὶ στὴ σχέση τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου μὲ τὴν καθολικὴ ἱστορία. Συμπληρωματικὰ θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν οἱ μορφὲς τοῦ δικαίου μέσα στὴν Ἐπανάσταση καὶ στὰ χρόνια τοῦ Ὁθωνα καὶ οἱ ἐπιδράσεις ποὺ αὐτὸ δέχθηκε ἀπὸ τὸ σύγχρονο εὐρωπαϊκὸ δίκαιο (Γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδικας κλπ.).

24. 7-3-79: Ἀρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακοῦ, Ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς στὰ Ἑπτάνησα (μὲ βάση ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα).

Παρὰ τὴν ἐκτενὴ βιβλιογραφία, οἱ συγκεκριμένες μαρτυρίες γιὰ τὴ δράση τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα εἶναι περιορισμένες. Μὲ βάση βενετικὲς πηγὲς γίνεται προσπάθεια νὰ διαφωτιστοῦν μερικὲς πτυχὲς τῆς δράσης αὐτῆς στὰ 1777-1779. Μὲ τίς ἴδιες μαρτυρίες συμπληρώνονται τὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχε παρουσιάσει παλιότερα ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος, ἰδιαίτερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τίς ἀντιδράσεις τῶν βενετικῶν ἀρχῶν τῆς Ἑπτανήσου στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τοῦ λαϊκοῦ δασκάλου.

25. 14-3-79: Ρένα Σταυρίδης-Πατρικίου, Ὁργανωμένες συλλογικὲς δραστηριότητες τῶν Δημοτικιστῶν ὡς τὸ 1909 (Γλωσσοεκπαιδευτικὲς προσπάθειες).

Ἀνάλογα μὲ τὸν κύριο σκοπὸ τους, τίς ὁργανωμένες συλλογικὲς δραστηριότητες ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ δημοτικιστικὸ κίνημα μποροῦμε νὰ τις χωρίσουμε σὲ δύο κατηγορίες: ἐκεῖνες ποὺ εἶχαν καθαρὰ γλωσσικὸ ἢ ἐκπαιδευτικὸ χαρακτήρα καὶ κύριο στόχο τὴν ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐκεῖνες ποὺ δημιουργήθηκαν μὲ σκοπὸ κοινωνικὸ ἢ πολιτικὸ καὶ παράλληλα ἀναμείχτηκαν μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο στοὺς δημοτικιστικοὺς ἀγῶνες.

26. 21-3-79: Συλλογικὴ παρουσίαση, Τὸ συμπόσιο γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὴ δεκαετία 1940-1949 (Οὐάσιγκτον 9-12 Νοεμ. 78).

27. 4-4-79: Ἑλένη Ζάτς, Γιὰ τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο καὶ τὴ μεθοδολογία τῆς Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας.

1. Ἡ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία δὲν διαφέρει ἀπὸ τίς ἄλλες κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ἐφόσον ἔχει τὸ ἴδιο ἀντικείμενο: τὴ μελέτη τῆς σχέσης ἄνθρωπος - κοινωνία στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο. Ἐκεῖ ποὺ διαφέρει ἡ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία ἀπὸ τὴν κοινωνιολογία ἰδιαίτερα, εἶναι στὴ μεθοδολογία (ἐρευνα ἐπὶ τόπου, Fieldwork) καὶ στὸ γεγονός ὅτι βασίζεται σὲ ποιοτικὸ ὕλικὸ καὶ ὄχι μόνον σὲ ποσοτικὸ (σὰν στατιστικὸ στοιχεῖο).

2. Τὸ Fieldwork σὰν μέθοδος τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας ἀντιπροσωπεύει μιὰν ἀντίδραση στὴν ἐπιστῆμη τῆς «πολυθρόνας» ἐκ μέρους τῶν τότε νέων ἀνθρωπολόγων Malinowski καὶ Radcliffe - Brown στὴν Ἀγγλία καὶ Boas στὴν Ἀμερική. Τὸ βασικὸ ὕλικὸ τῶν ἀνθρωπολόγων εἶναι οἱ ὁργανωμένες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Field.

3. Τὸ θέμα τῆς δικῆς μου διατριβῆς εἶναι «Ἡ συγγένεια καὶ ἡ κοινωνικὴ ὁργάνωση σὲ μιὰ γειτονιά — Τὰ Ἑξάρχεια». Ἀντιπροσωπεύει μιὰ σχετικὰ καινούρια τάση στὴν κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία τὸ νὰ μὴν περιορίζονται οἱ μελέτες στὴν ὑπαιθρο. Ὁ βασικὸς στόχος τῆς μελέτης εἶναι νὰ ἐξετάσω τί ρόλο παίζει καὶ πῶς λειτουργεῖ ἡ συγγένεια στὴν πόλη.

28. 11-4-79: Ἀμαλία Κολώνια-Gabrieli, Κτηματικὲς ἀπογραφὲς στὴ βενετοκρατούμενη Κεφαλονιά.

29. 16-5-79: Παναγιώτης Μιχαηλάρης, Οἱ ἔμποροι Περούλῆδες στὴ Βενετία (μέσα 17ου αἰ. - 1793).

Στὰ μέσα τοῦ 17ου αἰ. ὁ Μιχαὴλ Σταμ. Περούλης θὰ ἀφήσει τὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Βενετία. Ἐκεῖ θὰ ἀναδειχθεῖ, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες, σὲ ἓνα μικροῦ ἐμπορο-μεταπράτη τῶν προϊόντων ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ χῶρο

στήν πιάτσα τῆς Γαληνοτάτης μέσω ἑνὸς πλέγματος ἐμπόρων-πρακτόρων ποὺ διαθέτουν ἀντίστοιχα στὴν Ἀνατολὴ εὐρωπαϊκὰ εἶδη.

Τὸν Μιχ. Περούλη —ἢ καλύτερα τὴ λογικὴ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐποχῆς— θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του, καθὼς μάλιστα ἡ παραμονὴ τους στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Πελοπόννησο ἦταν ἀδύνατη, γιατί εἶχαν ὑποστηρίξει τὶς δραστηριότητες τοῦ Μοροζίνη.

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μιχ. Περούλη, Δημήτριος, θὰ ἐξακολουθήσει τὶς ἐμπορικὲς ἀσχολίες τοῦ θείου του καὶ θὰ ἀναδειχθεῖ σὲ ἕνα μεγαλέμπορο μὲ πολλαπλὲς δραστηριότητες: θὰ ἐξακολουθήσει νὰ συναλλάσσεται μὲ τοὺς μικροεμπόρους τῆς Ἀνατολῆς ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχοντας συγκεντρώσει τὸ ἀπαραίτητο κεφάλαιο θὰ διευρύνει τὶς ἐμπορικὲς φιλοδοξίες του ὑπενωικιάζοντας τὶς ἀλυκὲς τῆς Λευκάδας, τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ ἴδιου νησιοῦ, τὶς εἰσαγωγὲς καπνοῦ καὶ ἀποκτώντας ἀρκετὰ πλοῖα γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἄλατι. Πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του θὰ ἐπενδύσει καὶ γιὰ τὴν ἀγορὰ χτημάτων καὶ ἀκινήτων στὴν περιοχὴ τῆς Βενετίας.

Μὲ τὸ θάνατό του (1771) ἡ περιουσία του θὰ περάσει στὰ χέρια τοῦ γιοῦ του Σπυρίδωνα, οἱ δραστηριότητες τοῦ ὁποίου θὰ παρακολουθήσουν στενὰ τὶς ἐξελίξεις ποὺ θὰ ὀδηγήουν στὴν πτώση καὶ τὴ διάλυση τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας.

30. 30-5-79: Μαρριάννα Κολυβά-Καραλέκα, Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ζακύνθου τὸν 16ο αἰώνα.

Μὲ τὴ λήξη τοῦ Α΄ βενετοτουρκικοῦ πολέμου ἡ Ζάκυνθος προσαρτήθηκε στὴ Βενετικὴ Πολιτεία (1484). Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὸ θεσμὸ τοῦ Προβλεπτῆ. Ὁ κύριος διοικητικὸς κορμὸς ἦταν στὰ χέρια τῶν αὐτοχθόνων. Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὰ «Feudi» στοὺς Ἑλλήνες «Stradioti», στοὺς ἰταλοὺς «Fanti», καὶ στὶς «Cernide» τῆς ὑπαίθρου χώρας. Δημογραφικὸ πρόβλημα ὑπῆρχε στὸ νησί, στὶς ἀρχὲς τῆς κατοχῆς του καὶ ἀντιμετωπίστηκε μὲ δύο προσκλήσεις κατοίκων, μὲ ἀντάλλαγμα ἐδαφικὲς παραχωρήσεις καὶ φορολογικὲς ἀπαλλαγὲς καὶ σταδιακὴ ἐπιστροφὴ τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ. Κι ἀκόμη μὲ τοὺς Πελοποννήσιους πρόσφυγες τῶν βενετοτουρκικῶν πολέμων.

Ἡ κοινωνικὴ δομὴ τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὶς φεουδαλικὲς καὶ μὴ φεουδαλικὲς (ἀγροτικὲς) τάξεις, ποὺ ὅμως ἔχασαν τὴν αὐστηρὴ φεουδαλικὴ ὄψη τους μὲ τὴ συρροή τῶν νέων κατοίκων. Σημαντικὸ φαινόμενο ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξη τοῦ Borgo Della Marina, πυρῆνα τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νησιοῦ μὲ ἐλεύθερη ἐπαγγελματικὴ καὶ καταναλωτικὴ ἀνάπτυξη. Στὸ Borgo συγκεντρώνονται καὶ οἱ Ἑβραῖοι ποὺ κατοικοῦν στὸ νησί.

Ἡ οἰκονομία τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὴν ἀγροτικὴ παραγωγὴ καὶ στὴ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ ἔσοδα τοῦ Δημοσίου Ταμείου προέρχονταν ἀπὸ τὴ δεκάτη τῆς παραγωγῆς στὸ νησί. Μεγάλο ποσὸ προερχόταν ἀπὸ τοὺς φόρους ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς. Τὰ ἔσοδα τοῦ Δημοσίου ἦταν οἱ μισθοδοσίες, ὁ φόρος στὴν Τουρκία, ἡ ἀγορὰ σιτηρῶν, τὰ παξιμάδια γιὰ τὶς γαλῆρες καὶ τὰ ἔσοδα τῶν κατασκόπων καὶ πληροφοριοδοτῶν ποὺ περνοῦσαν στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα.

31. 10-10-79: Κ. Θ. Δημαρᾶς, Συγκριτισμός. Πβ. ἐφημ. «Τὸ Βῆμα» 7,14,21, 28-9-79.
32. 24-10-79: Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος, Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ ἐξ Ἀπορρήτων, ὡς ἱστορικὴ πηγὴ.

33. 7-11-79: Άντεια Φραντζή, Φαναριώτικες ποιητικές συλλογές.

Το μεγαλύτερο μέρος της ποιητικής παραγωγής των Φαναριωτών κυκλοφορούσε σε χειρόγραφες συλλογές - ανθολογίες. Δε γνωρίζουμε πότε αρχίζει ή συνήθεια του καταρτισμού χειρόγραφων ανθολογιών, πάντως φαίνεται ότι διαδίδεται πολύ κατά την πεντηκονταετία πριν από την Έπανάσταση. Μέσα σ' αυτή την περίοδο έξ άλλου τοποθετούνται και όσες ανθολογίες γνωρίζουμε. Σήμερα απ' τις χφ συλλογές αρκετές μαρτυρούνται, λίγες έχουν σωθεί και πολλές θά λανθάνουν έδω κι εκεί.

Άπ' την τούρκικη λέξη *Mecmua* = συλλογή, έχουμε τις ονομασίες μετζμουάς, μισμαγιά· άλλη ονομασία είναι καταστιχάκια.

Τά άνώνυμα κυρίως δημιουργήματα που αντιπροσωπεύουν τη λυρική ποίηση των Φαναριωτών ως το Χριστόπουλο, τουλάχιστο, τά γνωρίζουμε κυρίως από την έντυπη παράδοσή τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι, ώσπου να έχουμε την άμιγή έντυπη ανθολογία αυτών των στιχουργημάτων, προηγήθηκε ή παρέμβλητη παρουσία τους μέσα στα θεωρούμενα σχεδόν σάν πρώτα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνικής πεζογραφίας.

34. 21-11-79: Εύγενία Βέη-Χατζηδάκη, Σχέσεις των εκκλησιαστικών χρυσοκεντημάτων με τη λαϊκή τέχνη και τη νεοελληνική καλαισθησία.

Όριοθέτηση στο χώρο και τον χρόνο. Έκκλησιαστικά χρυσοκέντητα και λαϊκά, όμοιότητες. Εικονογραφικά πρότυπα, σε άστικά κέντρα, μοναστικά και εργαστήρια. Δυνατότητες προσεγγίσεων με ασφαλέστερους τρόπους.

Πώς και πότε εισδύουν λαϊκά θέματα και μοτίβα στα εκκλησιαστικά χρυσοκέντητα. Πότε αλλοιώνεται ό λεγόμενος παραδοσιακός χαρακτήρας, και όχι λαϊκός, και αν ή αλλοίωση όφείλεται σε μεταβολή γενικότερων καλλιτεχνικών αντιλήψεων. Σε ποιο μέτρο τό ύλικό και ή τεχνική επηρεάζουν την απόδοση την καλλιτεχνική και την κυκλοφορία. Τά έπώνυμα έργα διακρίνονται από τά άνώνυμα και με ποιά κριτήρια.

35. 5-12-79: Συλλογική παρουσίαση, Άποδελτίωση των πρώτων εφημερίδων του έλλαδικού κράτους. Προβλήματα μεθόδου.

Οί έφημερίδες αποτελούν βασική, αλλά άνερεύνητη, πηγή για τη γνώση της νεοελληνικής πραγματικότητας. Το δυσπρόσιτο των εφημερίδων, του 19ου αϊ. κυρίως, και ό όγκος του ύλικού που περιέχουν συνιστούν βασικά έμπόδια για τη χρησιμοποίησή τους. Για την προσπέλαση μερικών από τά έμπόδια αυτά, ή Έταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού περιέλαβε στο πρόγραμμα συλλογικών εργασιών της την άποδελτίωση έλληνικών εφημερίδων και τη δημοσίευση των εύρετηρίων, που θά συνταχτούν, στο περιοδικό «Μνήμων».

Σε πρώτη φάση θά άποδελτιωθούν οί έφημερίδες: *Χρόνος*, *Τριπτόλεμος*, *Ήλιος*, *Έποχή* και *Έθνική*. Όλες έκδόθηκαν στα χρόνια της Άντιβασιλείας (1833-1835).

36. 12-12-79: Μαρία-Χριστίνα Χατζηιωάννου, Ίταλοι πρόσφυγες στην Έλλάδα μετά τό 1848.

Οί πολιτικο-κοινωνικές άναζητήσεις στην Ίταλία, πριν από την Ένωση του 1860, περνούν στην Έλλάδα με τους Ίταλούς πρόσφυγες, τον τύπο και τά σχετικά πολιτικά ή φιλολογικά φυλλάδια. Η παρουσία των Ίταλών προσφύγων μελετάται κυρίως στο πλαίσιο αυτής της «κυκλοφορίας εύρωπαϊκών ιδεών» στην Έλλάδα.

Β' Εισηγήσεις - συζητήσεις

Ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη ἔγιναν στὸ κτίριο τῆς Νομικῆς, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ δεύτερη στὴ Φοιτητικὴ Ἑστία Ζωγράφου.

1. 15-4-78: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ καθολικὴ ἱστορία, τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἡ μέθοδος». Ὁμιλητές: Κώστας Λάμπας, Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐπίσημης νεοελληνικῆς ἱστοριογραφίας: ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο στὸ Σκληρὸ καὶ τὸν Κορδάτο — Ἀλέξης Πολίτης, Οἱ σύγχρονες νεοελληνικὲς τάσεις — Χρῆστος Λοῦκος, Πηγές καὶ βοηθήματα τοῦ ἱστορικοῦ — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, Ἡ μέθοδος τῆς ἱστοριογραφίας: τεχνικὴ καὶ κανόνες, θεώρηση, μοντέλο, ἰδεολογικοποίηση τῆς θεώρησης.

«...Τὸ κύριο πρόβλημα, ὁ κοινὸς παρονομαστὴς τῶν προσπαθειῶν εἶναι μιὰ ἐνιαία σύλληψη τοῦ παρελθόντος· ἡ ἀναζήτησις τοῦ «ἀπὸ ποῦ ξεκινήσαμε καὶ πῶς φτάσαμε ἐδῶ πού φτάσαμε». Αὐτὸ ὀνομάζουμε καθολικὴ ἱστορία (ἢ ἀλλιῶς, συνολικὴ, ἢ καὶ σφαιρικὴ ἱστορία).

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν καταμερισμὸ τῆς γνώσης — ἔρχεται σὲ ἀντίθεση ὅμως μὲ τὸν κατακερματισμὸ τῆς.

Κατακερματισμὸς εἶναι νὰ ἐργάζεται κάθε ἱστορικὸς ἢ ἐρευνητὴς αὐτόνομα, νὰ δίνει τὰ πορίσματα τῆς ἐρευνᾶς του περιμένοντας νὰ ἔρθει κάποιος τρίτος, πού ἀπὸ ἓνα σύνολο πορισμάτων θὰ δώσει μιὰ σύνθεση. Τὸ ἐλάττωμα ἐδῶ εἶναι ἡ ἀποδέσμευση τῆς ἀνάλυσης ἀπὸ τὴ σύνθεση καὶ ἀντίστροφα. Ἐτσι καταστρέφεται ἡ διαλεκτικὴ σχέση ὕλικου θεωρίας καὶ τὸ καθένα θεωρεῖται αὐτοτελές: ἀντίληψη ἰδεαλιστικὴ. Ὁ καταμερισμὸς ἀντίθετα ἔχει συνείδηση τοῦ ὅτι εἶναι μερικὸς. Ὁ ἐρευνητὴς περιορίζεται σὲ ἓνα θέμα, ἐπιλέγει ἓναν τομέα, μιὰ περιοχὴ, μιὰ περίοδο, ἀλλὰ «προσωρινὰ» — τὸν ἐνδιαφέρει συνεχῶς ὁ συσχετισμὸς τοῦ θέματος μὲ τὸ σύνολο. Ἐχει στὸ νοῦ του ὁ ἴδιος μιὰ σύλληψη συνολικὴ, πού τὴν ἐπαληθεύει ἢ τὴν διερευνᾷ ὡς πρὸς ἓνα τμῆμα τῆς.

Ἐτσι δὲν κάνει ἱστορία τῆς τέχνης — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴν τέχνη· δὲν κάνει ἱστορία τῆς λογοτεχνίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴ λογοτεχνία· δὲν κάνει κοινωνιολογία τῆς ἱστορίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὶς κοινωνικὲς σχέσεις. Γιατὶ ἐφόσον τὸ αἶτημα εἶναι οἱ ἀλλαγές πού συνέβησαν στὸ χρόνο, οἱ συνέχειες καὶ οἱ ἀσυνέχειες ἑνὸς φαινομένου, ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος εἶναι ἐνιαία, ἄσχετα ἂν τὸ ἀντικείμενο εἶναι τὸ Δίκαιο, ἡ Οἰκονομία, τὸ 1821 ἢ τὰ γραμματόσημα. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μεθόδου λέγεται ἱστορία».

2. 25-3-79: Συζήτηση ἐκπροσώπων τῆς Ἑταιρείας (Ἀντώνης Λιάκος, Χρ. Λοῦκος, Ἀλέξης Πολίτης) μὲ τοὺς φοιτητὲς γιὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21.
3. 10,11,13-12-79: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς ἰδεολογίας». Ὁμιλητές: Χρῆστος Λοῦκος, Οἱ ἀπαρχές τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (1830-1843) — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, Ἡ νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία ἀπὸ τὸν Κούμα στὸν Παπαρρηγόπουλο

(1832-1853) — Ἀλέξης Πολίτης, Ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας μὲ στοιχεῖα «λαϊκὰ» (1830-1852). Τὰ δημοτικὰ τραγούδια — Κώστας Λάμπας, Ἐκκλησία καὶ φιλελευθερισμὸς (1830-1840) — Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Ἡ κάμψη τοῦ Διαφωτισμοῦ — Κατερίνα Γαρδίκι-Ἀλεξανδροπούλου, Ὁ Ἀριστείδης Οἰκονόμος (1835-1890) καὶ ἡ θετικὴ κοινωνικὴ σκέψη.

«... Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ θέματος ὀφείλεται στὴν ἀντίληψή μας ὅτι βασικὸ κλειδί γιὰ τὴν κατανόηση τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας εἶναι ἡ γνώση τοῦ ἰδεολογικοῦ πλέγματος ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα γιὰ τὸ τί εἶναι ὁ ἑλληνισμός. Θεωροῦμε πὼς ἡ ἰδεολογία αὐτὴ γεννήθηκε καὶ ἐπιβλήθηκε στὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ ἐλεύθερου νεοελληνικοῦ κράτους, καὶ πὼς ὁρισμένα της καίρια χαρακτηριστικὰ καθορίζονται ἀκριβῶς ἀπὸ δεδομένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς —καὶ ὄχι, λόγου χάρι, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης, ἢ κάποιας ἄλλης ἐποχῆς.

Ὁ τρόπος τῆς παρουσίας καθορίζεται ἀπὸ τὶς δυνατότητές μας. Δὲν καλύπτουμε ὁλόκληρο τὸ φάσμα τοῦ θέματος· κάνουμε ἀπλῶς μερικὲς δειγματοληπτικὲς τομές· ἐλπίζουμε ἔτσι νὰ δείξουμε συνάμα καὶ τὸ πὼς ἐργαζόμαστε, πὼς φτάνουμε δηλαδὴ στὶς γνώσεις ποὺ ἀνακοινώνουμε.

Ἡ πρώτη ὁμιλία θέτει τὸ γενικότερο πολιτικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸ 1830 ἕως τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1850, ποὺ τελειώνει ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ἡ δευτέρη παρουσιάζει τὴ διαμόρφωση τῆς συνείδησης τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἡ τρίτη τὴ διαμόρφωση τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, ἡ τέταρτη τὸν ἐμπλουτισμὸ της μὲ στοιχεῖα τοῦ «λαϊκοῦ» πολιτισμοῦ. Ἡ πέμπτη παρουσιάζει τὶς τελευταῖες ἀντιδράσεις μιᾶς διαφορετικῆς ἰδεολογίας, ἐκείνης τοῦ Διαφωτισμοῦ, καὶ ἡ τελευταία τὸ πὼς, ἀφοῦ εἶχε δημιουργηθεῖ πιά ἡ νεοελληνικὴ ἰδεολογία, οἱ διαφορετικὲς ἀπόψεις ποὺ ἐκφράζονταν παρέμεναν στὸ περιθώριο.

Παρά τὴν ἀποσπασματικὴ παρουσίαση, αἴτημα τοῦ καθενὸς μας εἶναι ἡ καθολικὴ θεώρηση τῆς ἱστορίας: ἀποφύγαμε ὥστόσο νὰ καλύψουμε τὰ κενὰ ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ἐγχειρίδια, γιὰτὶ πιστεύουμε πὼς μιὰ ἀποψη εἶναι ἔγκυρη μονάχα ὅταν ὁ ἐκφραστὴς της ἔχει ὁ ἴδιος μετατρέψει τὸ ἱστορικὸ ὕλικό σὲ ἱστορία».

Γ' Ἐκθέσεις

Ἐκθεση περιοδικῶν τοῦ Μεσοπολέμου (1919 - 1940). Ἐγινε στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ ἀπὸ 7-15.2.1979, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Γιώργου Ζεβελάκη. Πολυγραφήθηκε καὶ κατάλογος τῶν περιοδικῶν.

Ἡ ἔκθεση περιέλαβε τὰ περιοδικὰ φύλλα ποὺ κυκλοφόρησαν, στὰ ἑλληνικά, εἴτε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτόν. Τὸ κύριο σῶμα τῆς ἔκθεσης ἀποτελέσαν λογοτεχνικὰ καὶ φιλολογικὰ φύλλα· οἱ κατηγορίες αὐτὲς διευρύνθηκαν καὶ πρὸς ὁρισμένα πολιτικά, παιδαγωγικὰ ἢ καὶ θεολογικὰ περιοδικὰ, στὶς περιπτώσεις ποὺ αὐτὰ φιλοξενοῦν ἐργασίες γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πολιτισμικὴ ἱστορία ἢ ἀποτελοῦν τὰ ἴδια τεκμήρια αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

Δ' Σεμινάρια

Ὁ Π. Ἀνθονλιᾶς ἔκανε πέντε μαθήματα στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ (Ὁκτ. - Δεκ. 1979) μὲ θέμα: «Εἰσαγωγὴ στὰ μαθηματικά: σύνολα καὶ ἄλγεβρα».